

Tulevikusuunajate majandustoimkonna arusaamad, järeldused ja soovitused bioressursi ja metsanduse teemal

Ohud, probleemid ja vastuolud

1. Metsa käsitletakse jätkuvalt peamiselt puidu tagavarana ja majandusliku kasu allikana. Sellest tulenevalt on metsaga seotud otsused ühekülgsed ning keskendunud maksimaalse majandusliku tulu saamisele. Vajalik on tasakaalu saavutamine looduslike, sotsiaalsete ja majanduslike aspektide vahel.
2. Metsaga metsamaad määratletakse kui maatükki pindalaga vähemalt 0,1 ha, kus kasvavad 1,3 meetri kõrgused puittaimed, mille võrad katavad vähemalt 30% maatüki pindalast. Määratlus ei kajasta metsa tervikliku ja mitmekesise ökosüsteemina.
3. 51,4% Eesti territooriumist on määratletud metsamaana ja sellise metsamaa hulk aasta-aastalt vähehaaval kasvab (nt 2015. aastal oli see 2,309 miljonit ha, 2019. aastal 2,332 miljonit ha).
4. Metsamaa pindala suurenemine praeguses käsitluses ei tähenda metsa kui tervikliku ökosüsteemi laienemist ega ka tavaarusaamale vastavate metsade hulga suurenemist, vaid pelgalt definitsioonile vastava metsamaa pindala suurenemist. See põhjustab vääritimõistmist ja vastuolusid.
5. Juriidilistele isikutele (sh RMK) kuulub 66,3% Eesti metsamaast, füüsilistele isikutele ainult 27,9%. Sellise proportsiooni puhul on isikuga otseselt seotud nn kodumetsa osakaal väike ja viimase 20 aasta jooksul kahanenud.
6. Viimastel aastatel on kiiresti suurenenud raieintensiivsus juriidilistele isikutele kuuluvates metsades.
7. Puistute keskmine vanus on Keskkonnaagentuuri andmetel alates 2005. aastast kahanenud kuuse, kase, haava, lepa, sanglepa puhul, ainult männi puhul on puistu keskmine vanus tõusnud. Siiski on summaarselt 39% puistute vanus üle 60 aasta.
8. Raiemaht on suurenenud 2005. aastaga võrreldes 50% (2005. aastal oli see 8 miljonit tm, 2018.–2019. aastal 12 miljonit tm).
9. Lageraiega raiutud metsa pindala on kasvanud ebaoproportsionaalselt kiiresti võrrelduna tihumeetrites mõõdetud raiemahuga, st keskmiselt saadakse Eestis ühelt hektarilt aasta-aastalt vähem puitu (v.a Lõuna-Eesti).
10. Puidu kasutamine elektri tootmise eesmärgil ei ole pikaajaliselt jätkusuutlik lahendus.
11. Eesti otsus doteerida jätkuvalt suuremahulist puidu energeetilist kasutamist (sh Eesti Energia põlevkivikateldes elektri tootmisel) on vastuolus pikaajaliste kliimaeesmärkidega ja suurendab raieintensiivsust Eesti metsades.
12. Energeetilisse kasutusse mineva puidu osakaal Eestis raiutavast puidust on väga suur – 32–42%.
13. Puidu mehhaanilises töötlemises ja mööblitööstuses töötab ligi 23 000 inimest, kuid keskmine lisandväärtus töötaja kohta on madal – vastavalt 27 605 eurot ja 21 619 eurot.
14. Puidu ehituslikus kasutamises on Eesti teistest lähiriikidest maha jäänud.

15. Väheväärtuslike puidugraanulite ja küttepuidu mahuline osakaal puidutoodete ekspordis kasvab ja moodustab üle 30% kogu puidu ekspordimahust.
16. Eesti kliimavöötmes on temperatuuri tõus juba praegu 2 kraadi, st suurem kui maailma keskmine. Eesti mets on muutuste suhtes tundlikum, kuna paikneb kahe kliimatsooni vahel.

Eesmärgid ja mõistlikud tegevused nende saavutamiseks

1. Mõtestada kaasaegsetele arusaamadele vastavalt ümber metsamaa mõiste ja/või võtta lisaks kasutusele laiemas sisuga metsakoosluse mõiste.
2. Tagada arengukavade ja seaduste abil ainult selline jätkusuutlik metsade majandamine, mis säilitab nende bioloogilise mitmekesisuse, produktiivsuse, elurikkuse ja uuenemisvõime.
3. Metsade hooldamisel ja metsanduse planeerimisel võtta prioriteediks metsa kui loodusliku koosluse säilimine ning metsa vastupanuvõime ja tervise paranemine kliimamuutuste tingimustes.
4. Puidu varumise meetodite valimisel lähtuda rohkem loodushoiu ja metsa säilimise kriteeriumidest, mitte ainult majanduslikest kriteeriumidest. Puidu varumise maksumuse tõus on sellisel juhul paratamatu, kuid aktsepteeritav.
5. Korraldada lageraielankide ja hukkunud metsaga alade kiire taasmetsastamine kliimamuutusele vastupidavamate (sega)metsa kooslustega, samuti metsastada kiiresti kasutusest välja langenud põllumaad.
6. Kehtestada alates 2021. aastast kohustuslik raierahu kõigis metsades kevadiseks pesitsusperioodiks.
7. Lõpetada järk-järgult puidu energeetilise põletamise doteerimine Eestis ning teha koostööd selle kiireks lõpetamiseks teistes Euroopa riikides, kus bioenergiat käsitletakse kliimaneutraalsena (raiumisel võetakse kogu CO₂ heitena kokkuleppeliselt arvesse ja põletamist käsitletakse seetõttu nullemissioonina), kuna puidu põletamine ei vähenda kriitilises lähitulevikus kliimamuutusi.
8. Piirata puidu kasutamist väikese energeetilise kasuteguriga (EROI alla 7) rakendustes. Eestis on mõistlik madala kvaliteediga puitu energeetilisel otstarbel kasutada kohapealsetes koostootmisjaamades kuni taastuenergiaal põhinevate alternatiivide tekkimiseni. Energeetilise puiduhakke/pelleti eksport teistesse riikidesse tuleb lõpetada, kuna Eesti riik ekspordib sellisel moel tasuta kogu eksporditud puiduga seotud CO₂ määra, millel oleks otsene rahaline väärtus seda puitu riigisisest energeetiliselt kasutades.
9. Vältimaks tüvepuidu laialdast energeetilist kasutamist pelletite ja hakkepuidu tootmiseks, rakendada (minimaalsed) kvaliteedikriteeriumid energeetilise puidu toormele.
10. Toetada riiklike meetmetega madalama kvaliteediga puidu väärdamise tehnoloogiate arendamist ja/või ekspordi eesmärgiga asendada sellise puidu energeetiline kasutamine kõrgema lisandväärtusega toodetega.
11. Töötada välja meetmed alternatiivse metsakasutuse – CO₂ sidumine, keskkonnakaitse, sotsiaalne ja emotsionaalne kasutus, kliimateenused – hindamiseks ja rahaliseks kompenseerimiseks metsaomanikule ning seeläbi aidata majanduslike hoobadega kaasa looduslike koosluste ja elurikkuse säilimisele.

12. Vähendada intensiivselt majandatavate metsade pindala, kuid suurendada neis tootmismetsa kvaliteeti ja maksimeerida neilt hektaritelt kvaliteetse puidu saamist.
13. Riiklikult soodustada pikaajalise kasutusega puidu kasutust ehituses, sh viia riigihangetes sisse rohelised kriteeriumid.
14. Aastase raiemahu määramisel lähtuda perioodil 2020–2050 mitte ainult metsa raieküpsusest, vaid pigem maksimaalse süsiniku sidumise stsenaariumist kombineerituna bioloogilise mitmekesisuse ja elurikkuse säilimisega, kuna see aitab pikas perspektiivis kõige paremini kaasa metsade säilimisele ja elujõulisusele.
15. Soovituslik aastane raiemaht, mis tagaks puidutööstusele ühtlase toorainevoo ning ühtlasi säilitaks ja suurendaks lähiperioodil CO₂ sidumist, võiks olla mitte rohkem kui 7-8 miljonit tm uuendusraiet ja kuni 2 miljonit tm harvendusraiet aastas (ühtlase raie stsenaarium), kusjuures peab olema tagatud, et raiatud hektarite suhtarv varutud puidu tihumeetrite kohta ebalproportsionaalselt ei suureneks.

Toetavad asjaolud

1. Suureneb teadlikkus metsa rollist ökoloogiliste ja sotsiaalsete funktsioonide täitjana, kliimamuutuste leevendajana ning elurikkuse säilitajana lisaks majanduslikule funktsioonile.
2. Rahvusvaheliste lepetega on pandud suured ootused metsale kui kasvuhooonegaaside sidujale.
3. Ühiskondlik/kogukondlik aktiivsus metsade kui looduslike koosluste hoidmiseks ja säilitamiseks on suurenenud.
4. ELi rohelepe soodustab lähitulevikus nii regulatsioonide kui ka rahastusmeetmete kaudu rohemajandusele üleminekut, millele väikese majandusega Eesti saab kiiresti reageerida.
5. Alates 2017. aastast on metsa istutamise määr kasvanud tänu suuremale istutamisele erametsas. Riigimetsa istutamise määr on stabiilsem.
6. Puidu mehhaanilise töötlemise kvaliteet ja tehnoloogiad (sh automatiseerimine ja digitaliseerimine) on Eesti moodsas puidutööstuses maailma tasemel. Selles sektoris (puitmajad, liimpuitdetailid) on ka lisandväärtus töötaja kohta oluliselt kõrgem sektori keskmisest.
7. Puidust ehitised, saematerjal, ehitusdetailid, vineer ja mööbel – ehk kõrge lisandväärtusega tooted – moodustavad puidusektori 2,4-miljardilisest ekspordist 55–60% rahaliselt, kuid ainult 20–25% mahuliselt.
8. Maapiirkonna tööandjana suudab puidusektor maksta konkurentsivõimelist palka.
9. Puidutööstuses tekib jäätmeid vähe, kuna puitmaterjali kasutamise määr on kõrge. Jäätmekogus on alates 2014. aastast vähenenud poole võrra.

Jaanus Purga
jaanus@rohetiiger.ee
+372 512 6400

Koostamisel osalesid Aivar Berzin, Mihkel Kangur, Jüri-Ott Salm ja Jaanus Purga.
November-detsember 2020

Rohetiiger
www.rohetiiger.ee